

Jernej Pisk

MILAN HOSTA
ETIKA ŠPORTA. MANIFEST ZA 21. STOLETJE

Ljubljana: Fakulteta za šport, 2007, 153 strani.

Etika športa. Manifest za 21. stoletje je naslov nove samostojne monografije s področja filozofije športa v Sloveniji. Knjiga s privlačnim in izzivalnim naslovom, ki obenem veliko obljublja, je nekoliko predelana in dopolnjena doktorska disertacija izpod peresa dr. Milana Hoste, asistenta pri predmetu Filozofija športa na Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani. Dr. Hosta je športni stroki dobro znan, saj ji – v filozofskem slogu – pogosto nastavi ogledalo, tudi tam, kjer bi le-ta raje zamižala na eno ali kar obe očesi. S to knjigo pa si na stežaj odpira vrata tudi na področje filozofije, ki je, žal, navkljub izvornemu antičnemu idealu oziroma celo zahtevi, naj v ljubezni oziroma iskanju prave modrosti nikdar ne pozabi na celoto, pogosto izpustila in pozabila na danes (kot tudi v antiki) pomemben fenomen športa.

Knjiga je sestavljena iz devetih poglavij, ki si sledijo v logičnem, celo didaktičnem vrstnem redu. To

bodo znali ceniti predvsem bralci s 'športne strani', saj sem prepričan, da bi se ob takojšnjem neposrednem skoku v globok filozofski bazen v njem hitro lahko utopili ali pa bi jim, v primeru da bi odnesli celo, a mokro kožo, negativna izkušnja le še dolila olje na že tako ali tako prevroč ogenj predsodkov o filozofiji, kaj šele filozofiji športa. Obenem pa bo vrstni red poglavij v pomoč tudi tistim s 'filozofske strani', saj jim bo nekoliko odstrl za marsikoga povsem nov in nepoznan horizont športa ter hermenevitično pozicijo športnika v njem.

Izlet v, vsaj na prvi pogled za marsikoga paradoksalno, »teoretično ukvarjanje s športom« se začne pri opredelitvi temeljnih pojmov, glavnih igralcev tj. človeka in športa. Človek in šport je tudi naslov prvega poglavja knjige. V njem avtor dobro ugotovi, da »ideologija tehnološkega napredka obvladuje tudi športno prizorišče« (str. 3). Sodobni znanstveni pristop k obravnavi športa

poskuša šport (in človeka v njem) izmeriti. Višina, teža, frekvenca srca, sekunde, metri ... Temu ne uide nihče: otroci v šoli, rekreativci pa vse do vrhunskih športnikov. S tem pa se že zarišejo izhodišča etičnih problemov športa. Prehod od znanstvenih *dejstev* do etičnih *najstev* je namreč znotraj prevladujoče ideologije nemogoč, če pa že poskuša, pa privede kvečjemu le do nove – ideologije.

Poleg tega je šport kompleksen pojav, ki ga ni mogoče zadovoljivo definirati in ki že sam po sebi nujno generira etična protislovja. Poznamo šport za vzgojo, šport za rekreacijo, (vrhunski) šport za rekord in zaslužek, če naštejemo le najbolj očitne pojavne oblike. Zaradi različnih pojavnih oblik, vsaka s svojimi pravili in (moralnimi) normami, ki obenem vzpostavljajo vsaka svoj svet športa, se moramo v športu takoj soočiti z že obstoječim moralnim pluralizmom. To pa, kot trdi in v kar nas skozi celotno delo poskuša prepričati avtor, ni opravičilo za moralni relativizem. Hoja po tanki in nejasni črti med tema dvema pozicijama pa je tudi rdeča nit celotnega dela. Ima ta pot na koncu vendarle srečen konec; mu uspe sprejeti moralni pluralizem, ne da bi zapadel v moralni relativizem? Sprehodimo se skozi delo.

Ker šport ni avtonomna dejavnost, ločena od sveta in človeka, avtor kmalu na začetku zagovarja 'mehko deavtonomizacijo športa' (str. 15), ki še omogoča teoretični prijem in etično obravnavo športa 'od zunaj'. Če povemo drugače, lahko rečemo, da 'športna etika' ne zadošča, saj se ustavi pri etičnem pluralizmu: obrniti se moramo k 'etiki športa', saj nas zanimajo univerzalna etična načela.

Tako nas pričujoče delo v slededem poglavju popelje preko predstavitve nekaterih pomembnejših (normativnih) moralnih teorij: kulturni relativizem, subjektivizem, emotivizem, preskriptivizem, psihološki egoizem, etika vrlin, utilitarizem in deontološka etika. To bo dobrodošlo predvsem tistim s 'športne strani', saj jim na kratko in jasno ponudi vstop v razumevanje široke pahljače sodobnih moralnih teorij. Ob sami predstavitvi moralnih teorij pa avtor že vstopa v dialoški odnos s športom, ter pokaže na mogoče praktične implikacije predstavljenih teorij v športu.

Ob tem hitro spoznamo, da je »športu etičnost nekako usojena« (str. 23). V športu pravzaprav ne moremo mimo moralno-vrednostnih sodb, ki so lastne športu samemu. *Fair play*, poštena, pravična, dobra

igra je postala sinonim za športno moralo. In že se spet srečamo s 'športno etiko', 'etosom igre'. Šport, tako kot tudi vsaka druga človekova praksa, se izvaja v skladu s pisanimi in nepisanimi pravili. Z etičnega vidika je etos igre problematičen pojem prav zato, ker ni ulovljiv v pisana pravila igre (sicer tvegamo padec v formalizem), kljub temu pa je prav ta tisti, ki igro naredi igro. Pravila so namreč zunanji okvir, ki mora igri pustiti dovolj svobode, da se igra lahko razigra.

V sklopu 'športne etike', etike inherentne športu samemu, avtor več pozornosti posveti tudi etiki maksimuma v vrhunskem športu ter etiki prave mere v rekreativnem športu. Zdi se, da je etika maksimuma vrhunskemu športu pisana na kožo. Neprestan napredek, stalna rast in preseganje sebe in drugih, vse v luči gesla *citius, altius, fortius*. Ob tem pa trčimo ob mejo, saj je »neskončno prizadevanje za novimi rekordi zgrajeno na nemogoči zahtevi po neomejeni rasti znotraj omejenega sistema«. Vrhunski šport je gibalni eksces, ki je daleč od zadovoljevanja osnovnih človekovih potreb po gibanju. Šteje zmaga, pomembne so številke; tudi športnik je zgolj *athletes* v izvornem pomenu: neka številka, ki se bori za nagrado. Ob tem se

postavi vprašanje, ali ne bi bilo bolj primerno vrhunskega športa presojeti z drugačnega vidika, z vidika spektakla, estetike, tako kot presojamo nastopajoče v cirkusu?

Nekoliko bolje domača in sprejemljiva je etika prave mere, zmernosti, ki jo zasledimo v rekreativnem športu. Pri obravnavi le-te se avtor v večji meri nasloni na klasično Aristotelovo etiko. Vendar pa tudi v rekreativnem športu ne moremo mimo nekaterih moralnih dilem. Rekreativni šport naj bi izhajal iz veselja do gibanja, užitka. Izhajajoč iz same besede re-kreacija pa že lahko vidimo, da ima rekreacija svoj pomen tudi v ponovni obnovitvi, kompenzaciji, ravnotežju sodobnemu načinu življenja in iskanju ravnovesja v organizmu. Kot taka pa se nam rekreacija kaže tudi kot ne-užitek. Danes, ko že lahko govorimo o malikovanju zdravja in mladosti, ko se je kvaliteta življenja dvignila nad svetost življenja, je rekreacija za mnoge postala predvsem nujno zlo. Je potemtakem športna rekreacija še to, kar ji tradicionalno pripisujejo mnogi: izraz 'veselja do življenja'?

Tema, mimo katere danes ne more nobena resna razprava o športu, kaj šele filozofija športa, je olimpizem – športni festival, ki je prerasel v politično, ekonomsko,

socialno, ekološko in kulturno pomembno kategorijo. Kot tak je sodobni olimpizem poln etičnih protislovij, ki se zarisujejo med na eni strani olimpijskimi igrami kot manifestacijo ter na drugi strani olimpizmom kot »filozofijo življenja, ki v harmonično celoto povezuje vrednote telesa, volje in duha.« (Olimpijska listina: Temeljna načela). Na eni strani nebrzdana tekmovalnost, na drugi vzgojne vrednote. Na eni strani nacionalistična reprezentacija, na drugi promoviranje človeštva brez nacionalističnih predsodkov ... Olimpijske igre so spektakel, ritual, festival in igra. So praznik pripovedovanja zgodb malih bogov. Prav v tej identifikaciji olimpijske igre na posebej primeren način z (instant) smislom polnijo postmoderni čas, za katerega je značilna odsotnost velikih zgodb. Že Pierre de Coubertin, začetnik modernega olimpijskega gibanja, je poudaril, da je temeljna značilnost olimpizma, da je religija: »*religio athletae*«.

Čeprav se večji del sodobne etike športa ustavi pri odnosu do samega sebe in bližnjega, pa v tem delu sledimo loku misli, ki se na koncu ustavi pri telesu, trajnostnem razvoju in z njim povezani eko etiki, kot možnem odgovoru na pereča etična protislovja sodobnega športa. V tem

pa tiči tudi glavni odgovor na zgoraj zastavljeno vprašanje o hoji po tanki črti med etičnim pluralizmom in relativizmom. Vrnitev k telesu, ki je več kot zgolj začasno orodje športnika, ki bi ga po uporabi odvrgli, nas usmeri k ideji trajnostnega razvoja. Zato je potrebno zavrniti poškodbo in proces rehabilitacije, kot normalni del prave tekmovalnosti. Na obzorju pa je potrebno zarisati novo igralno-športno kulturo, kjer je v ospredju medčloveška doživljajska kakovost in povezanost z naravo. Zanimiv predlog, ki pa bi zahteval novo, samostojno razpravo.

Kaj nam torej prinaša ta 'slovesna izjava' ali 'razglas' o etiki športa v 21. stoletju? Da je filozofija veliko bolj uspešna v postavljanju vprašanj, kot pa podajanju odgovorov nanje, je znano. Vendar pa to prevpraševanje o športu vendarle ni samo sebi namen, saj podobno kot sokratska majevtika človeka osvobodi od zmotnih mnenj ter mu s tem omogoči začetek iskanja resničnega znanja, prave modrosti. Če ne prej, se bomo bržkone preko 'pedagogike katastrofe' vendarle naučili, da ni vseeno, kakšen šport se gremo. Zato bi, izhajajoč iz predstavljenega dela, kot manifest za 21. stoletje lahko postavili naslednje geslo: Šport po meri človeka!